

যুব

শ্রীমৎস্বৰ্ণেশ্বৰ শৰ্ম্মা কাটকী।

১৮৮৩,

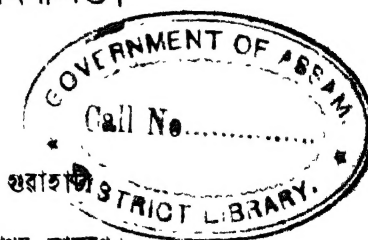
মুৰলী ।

শ্ৰী সৰ্বেশ্বৰ শৰ্ম্মা কটকী প্ৰণীত

DISTRICT LIBRARY
(HEM BARUA COLLECTION)
TEZPUR.

অক

প্ৰকাশিত ।

প্ৰথম তাৰিখ ।

শক ১৮৪৩

বেচ ১৮/০ দহ আনা মাথোন ।

প্ৰিণ্টাৰ—শ্ৰীঅমৃতলাল সবকাৰ
“কাভ্যায়নী মেসিন-প্ৰেছ,”
৩৯।১ শিৱনাৰায়ণ দাসেৰ লেন,
কলিকতা ।

উছর্গা।

শিত্তুলনা

পুজনীয় দদাত দেউ

শ্রীযুত হোমেশ্বর শর্মা কটকৌর

শ্রীচরণত

প্রকা আক ভক্তিবে

‘মুৰলীক’

অৰ্পণ

কৰা গল।

পাতনি ।

অতি হেপাহেৰে আৰু বৰ আগ্ৰহেৰে ‘মুৰলী’
প্ৰকাশ কৰা গল। মুৰলীৰ কবিতাবোৰ লিখকৰ বৰ
আদৰৰ বস্তু। পঢ়িবৰ সুচলৰ অৰ্থে ইয়াক তিনি
ভাগত ভগাই দিয়া হৈছে। দ্বিতীয় ভাগত অনুবাদ
কৰা কবিতাবোৰ একেলগে দিয়া হৈছে। ইয়াৰ সবহ
খিনি কবিতা ‘উষা’, ‘বাহী’, ‘আলোচনী’, ‘কবিতা-
লতা’ ‘প্ৰভাত’ আৰু ‘চেতনাত’ প্ৰকাশ পাইছিল।
লিখকৰ এই কাজ কিমান নিখুঁত আৰু শুৱলা হৈছে
তাক পঢ়োতা সকলেহে ঠাৱৰাব।

শ্ৰীযুত সোনাৰাম চৌধাৰীয়ে মুৰলীৰ কবিতাবোৰ
এবেলি চাই দিয়ে আৰু ‘প্ৰফ’ আদি শুদ্ধ কৰি
দি আমাক সহায় কৰিছে। গতিকে সবল চিত্তেৰে
তেখেতৰ শলাগ লোৱা হ'ল।

গুৱাহাটী।

১১।১০।২১

বিনীত—

শ্ৰীসৰ্বেশ্বৰ শৰ্মা কটকী।

অভিमत ।

প্রবীণ সাহিত্যিক অসমীয়া ভাষা বিজ্ঞানত পৈনত
'সাধথি' 'সাহিত্যবিচাৰ', 'আকাশৰহস্য' আদি প্ৰণেতা
শ্ৰীযুত সতানাত বৰা বি, এল. ডাক্তৰীয়াৰ 'মুৰলী'
সম্পৰ্কে অভিमत :—

'মুৰলী' পদ প্ৰবন্ধত লিখা পুথি, শ্ৰীযুত সৰ্বেশ্বৰ
কটকীৰ ৰচিত । ইয়াত অনেক বিবয়ৰ কবিতা আছে ।
কবিতা বিলাক পঢ়িবলৈ সুন্দৰ হৈছে, ভাষা বৰ উজু,
ভাব বিলাক সুন্দৰ । 'ৰজাব আগত লাহিত ফুকন'
আৰু 'মোৰ দেশ' কবিতা দুটি বিশেষকৈ উল্লেখ যোগ্য ।
পুথিখন লৰাৰ পঢ়া স্বৰূপে ব্যবহাৰ কৰিবলৈ উপ-
যুক্ত হৈছে । বোধকৰো ই অচিৰে আমাৰ স্কুল
বিলাকত চলিব ।

গুৱাহাটী :

১১১০২১

}

সূচী ।

প্রথম ভাগ ।

বিষয়	পৃষ্ঠা
মোৰ দেশ	১
সখিয়তী	৭
আছে নে মনত	১৩
ভোমোৰা	১৬
নিশাৰ চিন্তা	২১
বজাৰ আগত লাহিত ফুকন	২৬
দামোদৰদেৱ	৩৩
শোক-গীতি	৩৭
কবি ৰবীন্দ্ৰনাথ	৪২

দ্বিতীয় ভাগ ।

প্ৰফুল্ল মানৱ	৪৫
অনাহাৰে সজাত মৰা চৰাইৰ খেদ	৫৬
মেথৰ প্ৰতি যক্ষৰ সন্মোদন	৫৮
অলকাৰ বৰ্ণনা	৬৮
যক্ষৰ ঘৰ নিৰূপণ	৭৩
যক্ষৰ প্ৰিয়াৰ বৰ্ণনা	৭৭
জীৱনৰ মিছা অহঙ্কাৰ	৮৪

তৃতীয় ভাগ।

কল্পনা	৭০
উদগনি	৯১
দয়া	৯৩
জ্ঞান		৯৫
সুখ	৯৫
ধর্ম	৯৮
নন্দ অর্থাৎ আনন্দ						১০০
অশ্রু						১০১
মৃত্যুর পিছুত						১০২

PLEASE HANDLE THE BOOK CAREFULLY

মুৰলী ।

প্ৰথম ভাগ ।

মোৰ দেশ ।

এয়ে সেই মোৰ দেশ অসম নামৰ,
শোভিছে চৌপাশে যাৰ গিৰি মনোহৰ ;
প্ৰকৃতিৰ বাসস্থলী এয়ে মোৰ দেশ,
সৌন্দৰ্য্যৰ কেন্দ্ৰস্থল মহিমা অশেষ ;
শিতানত শোভে সউ গিৰি হিমালয়,
বক্ষ মাজে বক্ষপুত্ৰ শোভে পুণ্যময় ;
পবিত্ৰ সলিল ধৌত এয়ে মোৰ দেশ,
প্ৰণমো প্ৰণমো যাৰ মহিমা অশেষ ।

DISTRICT LIBRARY
(HEM BARUA COLLECTION)
TEZPUR.

মুৰলী

প্ৰতিস্থান প্ৰতিবন মন্দিৰ প্ৰাচীৰ,
জগায় পুৰণি স্মৃতি অসম মাতৃৰ ;
আজিৰ লখীমপুৰ পূৰ্বৰ কালৰ
আছিল কুণ্ডিল ৰাজ্য ভীষ্মক ৰাজৰ ;
কস্মিনী-হৰণ আদি কল্পৰ লাঞ্ছনা,
ঘটিছিল ই ৰাজ্যতে কতনা ঘটনা ;
লক্ষ্মীদেবী হস্তে এ'তে ভূঞা বংশধৰ,
সূৰ্য্যবংশী বুলি হ'ল খ্যাত অসমৰ ;
কুবেৰৰ বংশধৰ ছুটীয়া ভূপতি,
শাসিলে ই খণ্ডভূমি খিতাপি খিয়াতি
কৃষ্ণ-পদ ধূলি পোৱা এয়ে মোৰ দেশ,
প্ৰণমো প্ৰণমো যাৰ মহিমা অশেষ ।

আহোমৰ ৰাজধানী এয়ে বঙ্গপুৰ,
বুৰঞ্জী কথাৰে থকা সদা ভৰপুৰ ;
প্ৰবেশে ইয়াতে আহি তেৰ শতিকাতে,
বিক্ৰমী আহোম জাতি পোন প্ৰথমতে ;

অখণ্ড প্রতাপে যেয়ে শাসি এই দেশ,
 বাধিলে ধ্বাত কীর্তি অসীম অশেষ ;
 কত দৌল পুঙ্কবিণী আজিও শোভিছে,
 আজিও পুৰণি স্মৃতি কত উদগিছে ;
 সতী অভিনয় স্থান এয়ে মোর দেশ,
 প্রণমো প্রণমো যার মহিমা অশেষ ।

এয়ে সেই মণিপুর উলুপীনগর,
 এয়ে সেই ভীমজায়া হিড়িম্বার ঘর,
 ইয়াতেই পাণ্ডুরব দৰ্প খর্ব হয়,
 বক্রবাহু ঘটোৎকচ এ'তে জন্ম লয় ;
 ইয়াতেই দেবগণে নাগরাজ্য পায়,
 য'বপবা মণি আনি পার্থক জীয়ায় ;
 ইয়াতেই পমাক্রমী কচাবী জাতিব,
 এতিয়াও ভয়-শ্রেষ আছে নগরীষ ;
 মৰাও জীৱন পায় এয়ে মোর দেশ
 প্রণমো প্রণমো যার মহিমা অশেষ ।

মুখ্যতী

এয়ে পুণ্য জন্মস্থান শঙ্কৰদেৱৰ,
ভাগৱত-ধৰ্ম্ম-সাৰ স্থল প্ৰচাৰৰ ;
এয়ে সেই চম্পাৱতী মহাভাৰতৰ,
ভক্ত সুধৰ্ম্মাৰ স্থান হংসধ্বজ ঘৰ :
ইয়াতে কপিলী গঙ্গা আজিও বইছে,
কপিল আশ্ৰম যত আজিও শোভিছে ;
পুণ্য তোয়া ধৰ্ম্মস্থলী এয়ে মোৰ দেশ,
প্ৰণমো প্ৰণমো যাৰ মহিমা অশেষ ।

এয়েই দৰঙ্গ ৰাজ্য আজিৰ দিনৰ,
দানৱৰ বঙ্গস্থলী তাহানি কালৰ ;
ইয়াতে শোণিতপুৰ ৰাণৰাজধানী
যাৰ কন্যা উষা সতী সৌন্দৰ্য্যৰ ৰাণী ;
ইয়াতেই বৃষ্ণিবংশ লগত শঙ্কৰ
হই ভকতৰ পক্ষ কবিলে সমৰ ;
ইয়াতেই আৰিমত্ত আদি নৃপবৰ
শাসিলে ধৰণী খণ্ড কৰি পয়োভৰ ;

অসম নামেৰে মোৰ এয়ে সেই দেশ,
প্ৰণমো প্ৰণমো যাৰ মহিমা অশেষ ।

কামৰূপ এয়ে সেই অতি অতীজৰ,
প্ৰাপজ্যোতিষপুৰ যাৰ আছিল নগৰ ;
ইয়াতে অশ্বৰ লগে বিষ্ণুৰ সংগ্ৰাম,
ইয়াতে অনন্ত পালে অক্ষ অক্ষুপাম ;
ইয়াতেই ভাস্কৰমতী-কন্যা-স্বয়ম্বৰ ;
ইয়াৰেই ভগদত্ত মহাভাৰতৰ ;
ইয়াতেই মহাপীঠ ভৱানীৰ ধাম,
জগতৰ সেৱাস্থলী নীলাচল নাম ;
নানা তীৰ্থে ভবপুৰ এয়ে মোৰ দেশ,
প্ৰণমো প্ৰণমো যাৰ মহিমা অশেষ ।

ইয়াতে ভাস্কৰবৰ্ম্মা আদি নৃপবৰে
ৰাজ্য কৰি গ'ল পূৰ্বে অতি খিতাপেৰে ;
এ'তে বধু পতিব্ৰতা বেহুলা সুন্দৰী
আনিছিল জীৱ দানি পতিক উদ্ধাৰি ;

অুখালী

ই ৰাজ্যতে ঘটে সেই ভীষণ সংগ্রাম
আহোম আৰুজৈব মাজে যতমান ;
প্ৰসিদ্ধ শৰাইঘাটে যথাশিক্ষা পাই,
ভাবিলে যোগলে আৰু দেশ জয় নাই,
দেখুৱালে সেই যুদ্ধে আসাম দেশৰ
শৌৰ্য্য বীৰ্য্য তেজ সেই প্ৰাচীন কালৰ,
প্ৰাচীন কীৰ্ত্তিৰে ভৰা এয়ে মোৰ দেশ,
প্ৰণমো প্ৰণমো যাৰ মহিমা অশেষ ।

এয়ে সেই গুৱালপাৰ আজিৰ নামৰ,
বিজনী গউৰীপুৰ আদি বিভাগৰ ;
শোভিছে ইয়াতে সেই পদ্মপুৰাণৰ
লেটাই ধুবুনী ঘাট প্ৰসিদ্ধ নামৰ ;।
অসম নামেৰে মোৰ এয়ে সেই দেশ,
প্ৰণমো প্ৰণমো যাৰ মহিমা অশেষ ।

সখিয়তী

—:::—

মৰমৰ সখিয়তী,
‘সখি ঔ’ মাতে মাতি
যেতিয়া মাতাহি তুমি গছৰ ডালত ;
তোমাক চাবলৈ যাওঁ,
দেখি কত শ্রীতি পাওঁ,
নানা ভাব কত আহি ওপজে মনত ।

তোমাৰ লগত থাকি,
হম কথা হিয়া বাকি,
তোমাবেই সখী হই ফুৰিম বনত,

মুৰলী

নেথাকিব দুখ লেশ,
ধৰিম পখিৰ বেশ,
মুকলিমূৰীয়া হই দেখিমু জগত

নানা দেশ দ্বীপান্তৰ,
ভ্রমি ঘূৰি নিবন্তৰ,
দৰশি জুৰাম মোৰ মানব পৰাণ ;
সংসাৰৰ লেঠা এৰি,
নানা লীলা খেলা কৰি,
লভিম স্বৰ্গীয় সুখ কটাম জীৱন ।

গছৰ ডালত পৰি,
কি তানত শূৰ ধৰি,
কি শূৰ মিলাই তুমি কিবা গীত গোৱা ?

তোমার ধুনীয়া রূপ,
 দেখি কেনে অপকূপ,
 মৰমতে পমি যাওঁ কোন তুমি কোৱা ।

কোন বিশ্বখনি কৰে,
 কিবা তুলি ধৰি কৰে,
 আঁকিলে তোমাৰ রূপ মনমোহাকই ;
 বোধকৰা নিজানত,
 বহি তেওঁ মনোমত,
 সজাই পৰাই দিলে এনেকুৱা কই ?

শুনাহে বিহঙ্গম,
 এনে সুমধুৰ স্বৰ,
 কোন বিশ্বখনিকহে দিলেহে তোমাক ;

মুন্সী

পামনে পামনে দেখা,
আছে নে কি ভাগ্য লেখা,
দিবনে অমিয়া স্বৰ দিবনে আমাক ?

শুনা মৰমৰ পখি,
ক'তনো এবলা সখি,
কাকনো বিচৰা তুমি ইনাই কিনাই,
অনাই বনাই ফুৰা,
গছ গছান্তৰে ঘুৰা,
ক'তেবা তোমাৰ সেই সখিয়াৰ ঠাই ?

ক'তনো আহিলা এবি,
নেপাই বনত ঘূৰি,
বিচাৰিছা আহি তুমি মানৱৰ ঠাই ;

তুমি হে বিবহী পখি,
কতনো এবিলা সখি,
ক'তনো তোমাৰ সখি আছেনো লুকাই ?

তোমাৰ গুৱলা মাত,
শুনি পৰে হিয়া শ্রাত,
নিতউ আহিবা তুমি ইদৰে মাতিব ;
তোমাকেই চাই মই,
সখিৰ স্থানীয় হই,
সাজু হই বম সদা সমিধান দিব ।

মুফুৰিবা তুমি পখি,
বিচাৰি তোমাৰ সখি,
নহবা কাতৰ তুমি বিবহীৰ দৰে :

সুন্দরী

তোমার দেখিলে হুখ,
নেথাকে মনত সুখ,
পরাণ কাতর হয় বিনবীয়া সূবে ।

উরি আহি কথমপি,
মোর কাষতেই থাকি,
সখি বুলি মাতিলেই দেখা আহি দিঘ ;
নেথাকিব দুখ লেশ,
দর্শিলে তোমার বেশ,
লগে ভাগে দুয়ো থাকি হয়ে উমলিম ।

আছে নে মনত ?

—ঃঃ—

মৰমৰ প্ৰিয় সখি আছে নে মনত,
কোমল তানৰ সেই মাধুৰী শ্ৰবত,
গাইছিল কোনে বহি আমাৰ কাষত,
শুনিছিলেঁ। কাণপাতি কেনে উলাহত ।
আছে নে মনত ?

ধাননিৰ মাজে গই কোনে গাঠি লানি,
আনিছিল বাচি বাচি ধানৰ সিহনি,
নানা তুখ কষ্ট সেই লাজুকী বনত,
কোনে ফুৰিছিল ছেৰা ! আমাৰ লগত ।
আছে নে মনত ?

শুৰলী

পথাৰে সমাৰে গই কত ফুৰিছিল,
মকুৱা সেলেকু আদি কত তুলিছিল,
পদুম মোলান আনি কত উলাহত,
কোনেবা দিছিল তুলি আমাৰ হাতত ।
আছে নে মনত ?

বঙা ব'দ গাত লই কোনে ফুৰিছিল,
পখিলাৰ পাচে পাচে কোনে খেদিছিল,
চৰাই পোৱালী পালে টোপ যাচিছিল,
যতনে সজাত ভৰি কোনে ৰাখিছিল ।
আছে নে মনত ?

তুপৰীয়া হলে আহি ঘৰলৈ ঘূৰি,
গা-মূৰ ধুইছিল নাছৰি সাঁতুৰি,
একে পাতে একে লগে বন্ধে খাইছিল,
একেৰিও হুখ যেন মনত নাছিল ।
আছে নে মনত ?

শুভলী

সাজি কাচি ফুৰিছিল গধূলি পৰত,
এৰা এৰি নহৈছিল বাক্য কি ঘৰত,
ডিজি ধৰাধৰি কৰি কত মৰমেৰে,
হাঁহিছিল ফুৰিছিল কত উল্লাহেৰে,
হঠাতে লুকাল দেখোঁ গল কলৈ কত,
ধৰিবনে লগ বাক পুত্ৰ জনমত ?

হবনে মনত ?

ভোমোৰা।

কাৰনো শ্রজনা,
ভোমোৰা কলীয়া,
কোনেনো পঠালে তোক ?
কি ভাব মনত,
আছেনো ভোমোৰা,
সুধিলে কবিনে মোক ?

তই আহ বুলি,
কেতেকি তগৰে,
হাঁহি হাঁহি থাকে চাই,

নহা দেখিলেই,
বিষাদ মনেবে,
লেবেলি শুকাই যায় ।

গোন্ধত বলিয়া,
ভোমোৰ কলীয়া,
বিহৰ চাৰিও পিনে,
সাদৰি ফুলক,
আদৰে সারটি,
মৰন কৰহি দিনে ।

এৰি গলে তই,
ফুলে চাই থাকে
আকুলিত হই মন,
বান্ধিব নোৱাৰি,
নিজৰ মনক,
উৰি আহ ঘনে ঘন ।

সুৰলী

দোক মোকালিতে,
উৰি উৰি ফুৰ,
নেভাব ভাগৰ মনে,
গুণ গুণ স্মৰে,
গান কৰি ফুৰ,
ফুল মউ চুহি বনে ।

ফুলে হেপাহতে,
ৰাতি নুপুৱাতে,
ফুল জক্‌মক্‌ কৰি ।
ফুটি ফুটি থাকে,
গোন্ধৰ সফুৰা,
অপূৰ্ব জেউতি ধৰি ।

যদিও মানুহে,
নেচাই ভোমোৰা,
গঢ়পিত দেখি তোৰ,

তথাপি তো তোৰ,
 গুণ গুণ বৰ,
 কাণত বাজেহি মোৰ।

মনত—ঘনাই,
 মোৰ ইচ্ছা হয়,
 লগত ফুৰিব তোৰ।
 কিন্তু তোৰ ভাব,
 লাহবাহ দেখি,
 ভাবোঁ তোক বুলি চোৰ।

বলিয়াৰ দৰে,
 চাৰি দিশে ঘূৰ,
 অবাবত কাট দিন,
 নেভাব নিচিন্ত,
 নেসঁচ একোকে,
 নেদেখো ভালৰ চিন।

সুৰলী

নেলাগে আহিব,
কাষলৈ মোৰ,
নেচাঁও ভোমোৰা তোক,
অবুজা ফুলক,
নুতুলা বলিয়া,
নুতুলাবি আহি মোক ।

কোনে সবজিলে,
তোক অ' কলিয়া,
থান্ ঠিত্ হীন কৰি,
নেলাগে কৰিব,
গুণ গুণ বৰ,
অকলৈ থাকিম পৰি ॥

—:X:—

নিশাৰ চিন্তা।

অন্ধকাৰ অমানিশা গহীন চাৰিও পিনে
নিতাল নুশুনো কোনো বাও,
মাথোঁ ডাক্‌ নিয়তীৰ মাজে শুনো একেবাৰ
বুজিব নোৱাৰো আও ভাও।

ইহেন গহীন নিশা কি ভাব মনত আজি
ঘনে ঘনে হইছে উদয় ;
নিজাদেৱী আজি কিয় নাহে মোৰ কাষ চাপি
কোনে কত ৰাখিছে লুকাই।

মুৰলী

ঘনে ঘনে হৃদিস্তব কঁপি উঠে ঠ' ঠ'ব
সিয়ঁবিছে প্ৰতি লোম গাৰ ;
বিতং হইছে প্ৰাণ হেৰাল চেতন জ্ঞান
নাই যেন ই ভয়ৰ পাব ।

মল্লৰ গভীৰ স্বৰে সম্বোধি উত্তৰ দিনে
শৃংগে থাকি কোন শূন্যবাদী ;
“নিচিন্তা নকৰা ভয় শুনা কথা দুখময়”
হুবুজিলে। আও ভাও আদি ।

অন্ধকাৰ ভেদ কৰি এই কথা কেইযাৰি
যেই আহি কাণত সোমাল ;
নোৱাৰি থাকিব স্থিৰে উঠি চালো চউদিশে
নেদেখিলো কতেবা লুকাল ।

শুৰলী

কিন্তু কৰি সম্বোধন শূধিলো কাকুতি কৰি
কোন তুমি, কোন দিগবালা,
শাস্ত্ৰনা বচন কই জুৰুলা জুপুৰা প্ৰাণে
উদ্বিগ্নতা কিয় আনি দিলা ?

কৰুণ বচনে পাছে মোৰ ই বিননী শুনি
এইদৰে দিলে পৰিচয় ।
“মাতৃভাষা অসমৰ আছিলো সৰ্ব্বতিকাল
কিন্তু আজি হীনবেশা মই ।

“সমুন্নত হিমগিৰি শিতানত থিয় হৈ
এতিয়াও সেইদৰে আছে ;
সেই ঘাট বিষ্কাগিৰি এতিয়াও আছে থিৰে
এতিয়াও সাগৰ বাৰিছে ;

মুৰলী

“এতিয়াও পুণ্ডিতোয়া গঙ্গা, সিদ্ধ, কবতোয়া,
নৰ্মদা, কাবেৰী, গোদাবৰী,
অবিৰাম গতিধৰি সাগৰক লক্ষ কৰি
বহে নিতে দিবা বিভাৱৰী।

“এতিয়াও কাশী, কাঞ্চী, কুৰ্জ্জক্কেত্ৰ, প্ৰভাসাদি
পুৰী, কামৰূপ, তীৰ্থস্থান,
হৰিদ্বাৰ, বামেশ্বৰ, ত্ৰিবেণী, মথুৰা স্থান
বিৰাজিছে বৃন্দাবন ধাম।

“ই সকল আছে স্থিৰে ভাষা নাই একেদৰে
মাতৃভাষা দিনে আগুৱায়,
নকৰে উন্নত কিয় আধুনিক মাতৃভাষা
অসমীয়া কিয় পিছু ৰায় ?

শুৰলী

“নেচাই নেমেলে আখি কি গভীৰ বত্ন ৰাজি
আছে মোৰ বুকুত লুকাই,
অতীতৰ সাহিত্যত কি চহকী অসমীয়া
চোৱা চোৱা নয়ন জুৰাই !

“এতকতে উদগাঁও বাণীৰ সেৱক দল
উঠা সবে উঠা কাচি পাৰি :
দিয়া মোক গাঁথি গাঁথি হেপাহেৰে পিন্ধো মই
কণ্ঠমালা এধাৰি এধাৰি ।”

ৰজাৰ আগত লাহিত ফুকন।

ৰজা—

অতি বেজাৰৰ কথা অতি অসহনি,
কিহেতু মাতুল-ঘাতী হলা জানি শুনি ?
পিতৃ স্বৰূপ তোমাৰ মোমাই দেউতা,
বিবেকী পুৰুষ যাৰ কৰ্ম্মনিপুনতা,
দৰশি সমুপ্ত যত ৰাজ কৰ্ম্মচাৰী,
ভবিষ্য নুশুনি কিয় হলা অনাচাৰী,
নাজানি নুশুনি কিয় ক্ৰোধাশ্বিত হলা,
অবাবতে কিয়বা মোমাইক বধিলা ?

ফুকন—

সৰ্গদেউ ! কৰ্ত্তব্যাকৰ্ত্তব্য জ্ঞান আছে শৰীৰত,
মতিভ্ৰষ্ট হোৱা অযথা ক্ৰোধত ;
অতি মৰমৰ মোৰ মোমাই দেউতা,
পূজনীয় তেওঁ মোৰ স্বৰ্গগত পিতা ;

সিজনৰ কথা মোৰ পৰিলে মনত ।
 ফাটি যাব খোজে বুকু শোকৰ বেগত ।
 নাছিল অকণো তেওঁত কুৰ্ছুট কপট,
 মৰমতে পৰিছিল দুখীৰ দুখত,
 বধিলো এনুৱা মই মোমাই দেউতা,
 নাই মোৰ জীৱনত আৰু সাৰ্থকতা ।
 নৰবধী, গুৰুবধী, মহাপাপী মই,
 নাপাম নহব মোৰ নৰকতো ঠাই ।

নহয় শোকৰ কাল, বজাৰ বিচাৰ—
 মাতুল বধৰ যুক্তি দৰ্শোৱা ইবাৰ ।
 প্ৰাণদণ্ড শাস্তি মাত্ৰ হাতত বজাৰ,
 জানাতো ক্ষমতা নাই আন বিষয়াৰ ?
 কেতিয়াবা কোনোজনে অসম ৰাজ্যত,
 বধে কাকো যদিবাও অতীৰ দোষত,
 যথোচিত দণ্ড তাৰ আছে এই ৰীতি,
 জানাতো অসম বজাৰ তুমি দণ্ড নীতি ?

মুৰলী

নকৰি অপেক্ষা তুমি ৰজাৰ বিচাৰ,
ৰাজনীতি লজ্জনে দোষী তুমি আৰু বাৰ

ফুকন—

জাতিত মানুহ মই, নহওঁ অমৰ,
দুখ সুখ নিদ্রা ভয় আছে জীৱনৰ
অনুতাপ পৰিতাপ ঘটে জীৱনত,
ইকা-বধা জন্মাবৰ কোনেবা শকত ?
ৰাজনীতি অসমত বিহে যি প্ৰকাৰ,
কোষ, দণ্ড, অৰ্থ, নীতি, নানা বিভাগৰ.
ছয় গুণ তিনি শক্তি সিদ্ধি ও উদয়,
জানো মই ৰাজনীতি সকলো নিশ্চয় ।
ৰাজআজ্ঞা ৰাজনীতি কৰিলে লজ্জন,
অথবা উদ্ধত হলে নকৰি পালন,
চকু কঢ়া পিঙ্গত দিয়া অতি গুৰুতৰ,
জ্ঞানাজ্ঞান আছে মোৰ বিধান দণ্ডৰ ।

মুৰলী

তথাপি তো সৰ্গদেউ নৃশংসৰ দৰে,
বধিছে। মাতুল মোৰ আপোন হাতেৰে :
কৰিছে। বাঙ্গলী হাত মোমাই তেজোৰে,
নিৰ্দ্দয় নিষ্ঠুৰ মই পিশাচৰ দৰে।

ৰজা—

দোষীজনে সমুচিত লাগে দণ্ড দিব,
কণ্টক বিহীন ৰাজ্য লাগেতো কৰিব ?
ভ্রাতৃ নিৰ্বিশেষে প্ৰজা পালন কৰাটো,
ৰাজ ধৰ্ম্ম-নীতি তুমি অৱশ্যে জানাতো ?

ফুকন—

লাহিত ফুকন নোহে অভক্ত ৰজাৰ,
মইমত উদ্ভঙালি নাই শৰীৰৰ ;
ৰজাৰ আদেশ সদা লওঁ মূৰ পাতি
অ'হেলা অবজ্ঞা কিম্বা নকৰো কদাপি :

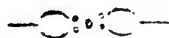
মুৰলী

মোমাই বধিও ৰাজ আদেশ পালিছে।
ৰাজনীতি সৰ্ব্বভাৱে অক্ষুণ্ণ ৰাখিছে।
নিজৰ দেশক ৰক্ষা সদায় কৰাটো,
নহয়নে ৰাজআজ্ঞা ৰাজনীতি ইটো।
দেখিলো যেতিয়া মই “সোমামূৰী গড়”
নহব সম্পূৰ্ণ সজা ৰাতিৰ ভিতৰ—
মোমায়েও কলে “বোপা ! আৰু আশা নাই,
ভাগৰিল লোক যত, দোষ কাৰো নাই।”
ৰাখিব জনমভূমি পৰা শতুৰৰ,
বধিলো মোমাই মই হাতেৰে নিজৰ—
নুশুনো ওজৰ কোনো মোমাই তোমাৰ,
নালাগে তোমাক বুলি মাজত আমাৰ।
এনুৱা ভীষণ দৃশ্য দেখি কম্বীবোৰে,
ৰাতিতে সমাধা গড় কৰিলে বলেৰে।
অসমৰ ৰাজলক্ষ্মী নহলে পুৱাতে,
দুৰ্গোৰ লাঞ্চিত হয় দেখিলে। থিতাতে।
পৰাজিত শত্ৰুদল শৰাই ঘাটত ;
নহলে নঘটে ইটো অসম ভাগ্যত।

কটা নাই মোমাইক উচ্চ-পদ পাব,
 মৰা নাই মোমাইক আখেজ পূৰাব :
 বধা নাই মোমাইক গুপ্ত শত্ৰু ভাবি,
 অথবা সন্দেহ কৰি বজাৰ বিৰোধী ।
 শত্ৰুৰ হাতৰ পৰা বাখিব দেশক,
 উছোৱা নহল বুলি কাটিলো মোমা'ক :
 মাতৃভূমি অসম মোৰ জীৱন দায়িনী,
 বৰ ভাল পাওঁ মই বীৰ প্ৰসৱিনী :
 মৰিও জনম যেন অসমত ধৰোঁ,
 অসমৰ জল বায়ু সেৱি যেন মৰোঁ ।
 পৰম পূণ্য মোৰ দেশতকৈ নিজৰ,
 নোৱাৰে মোমাই হব কদাপি ডাঙৰ ।
 কৰ্তব্য অৰ্থে কাজ কৰি আছে জানো,
 জ্ঞাতিমিত্ৰ ভেদাভেদ নাৰাখি অকণো :
 ৰাজনীতি অনুসৰি যদি দোষী তেন্তে,
 বিহক কঠিন দণ্ড অভিকচি মতে ।

শুৰলী

বজা শলাগো কৰ্তব্য-নিষ্ঠা ফুকন তোমাৰ,
অতি বুদ্ধিমন্ত তুমি গুণৰ আধাৰ ;
স্বদেশৰ সেৱা মাত্ৰ ত্ৰত জীৱনৰ,
বুজিছো পালিছা ক্ৰটি নকৰি যত্নৰ ।
মহান্ পুৰুষ তুমি অতি বাহুবলী,
তোমাৰ যোগান ধৰোঁ কিদৰে কি বুলি ?
সাদৰ সম্ভাষণো মাথোঁ ফুকন বিষয়া,
ঘোৰ সমস্যা তুমি মোৰ লগৰীয়া ।

৩ দামোদৰদেৱ ।

প্ৰকৃতিৰ লীলাভূমি জননী অসম ভূমি
স্বৰ্গাদপি গৰীয়সী, সৌন্দৰ্য-আধাৰ;
তোমাতে আশ্ৰয় কৰি, তোমাতে জনম ধৰি
কত জনে লভি গল নাম গোবৰৰ ।

উদিল কতনো সূৰ্য্য লভি নানা শৌৰ্য্য বীৰ্য্য
বিতৰি কিৰণমালা অসম প্ৰান্তৰে ;
পৰ্ব্বত কন্দৰে কৰি ধ্বনি অতি ভয়ঙ্কৰী
বাখি গল নাম পুণ্য মৰ্ত্যৰ ভিতৰে

মুন্সলী

জোৰেহি যেতিয়া দেশ হই নানা সমাবেশ
অধৰ্ম অন্য় আক নানা বিধ ভাব ;
'অধৰ্মক ত্যাগ কৰা ধৰ্মত আশ্ৰয় ধৰা
বুলি কত মহাজনে সাধি যায় বাব ।

সিদৰে অসম মাজে পোন্ধৰ শতিকা ভাগে
উদিল পুৰুষ মহা দেৱ দামোদৰ ;
পৱিত্ৰ বৈষ্ণৱ ধৰ্ম প্ৰচাৰি নিগূঢ় মন্ত্ৰ
হল নিজ গুণে পূজ্য মাজে জগতৰ ।

চাৰিও দিশতে ধৰি প্ৰজাক বিস্তাৰ কৰি
পবিত্ৰ বৈষ্ণৱ-ধৰ্ম-সাৰ যতমান ;
গোটেই অসম জুৰি প্ৰজাক বিভোল কৰি
গোৱালে নধুৰ কণ্ঠে হৰি-গুণগান ।

মুৰলী

যাব আজ্ঞা শিৰে ধৰি নানান প্ৰবন্ধ কৰি
ভট্টদেৱে বিৰচিলে কথা ভাগৱত ;
কৰিলে চহকী ভাষা অসমৰ নৱ আশা
আদৰ্শ দেখাউ পোনে গছ বচনাত ।

‘দেৱ !

প্ৰচাৰি নিষ্কাম ধৰ্ম সমাধি কৰ্তব্য কৰ্ম
বোৱালা ভক্তিৰ সোত অসম প্ৰজাৰ ;
ভাগৱত সাৰ ধৰ্ম বিতৰি অনহিত মৰ্ম
ভকত বৎসল হ'লা তুমি দামোদৰ ।

“ধৰ্মবীৰ, কৰ্মবীৰ দেৱ, তুমি ছায়ে বীৰ
মহাশক্তিশালী তুমি গুণৰ নিধান ;
ধৰ্ম্মতে গঠিত তুমি, ধৰ্ম্মতে বিভোল তুমি
অসীম জীৱ তুমি ধৰ্ম্মপৰায়ন ।

মুৰলী

“নবকুল শ্ৰেষ্ঠ দেৱ, গুণব আকব দেৱ,
নোৱাৰি বৰ্ণাব তযু মহিমা একোৰে ;
অতাপিও আছে জলি অসম-কানন ভূমি
অহৰহ আমোদিত তব সৌৰভেৰে ।

কিহেৰে পূজিম দেৱ, কিহৰ বা যোগা আমি
অভাজন, অপাত্ৰ, অকৃতী সন্তান ;
ভক্তি-ভাৱে কৰোঁ মাথোঁ চৰণত সেৱা তব
লোৱাঁ অনুগ্ৰহি দেৱ নাই আৰু আন ।”

শোক গীতি ।

গায়বা কোনেনো সন্ধিয়া বেলিকা
কি গীত কি সুব ধরি,
বীণব নিফুট সুবে আহি মোর
নিয়ে মন প্রাণ হরি ।

কি ভাব মনত লইবা কোনে
ক'ত নো বজায় বীণ ;
বীণব লগত কোমল কণ্ঠ
সুবটী হইছে লীন ।

সুৰলী

ভালকৈ ওনাই শুনোতে দুনাই
আকুল কবিলে প্রাণ ;
আকুল পৰাণা শোকত মগনা
জননী কৰিছে গান ।

ঘৰৰ দুৱাৰ বহুিছে মুকলি
বিষাদ কালিমা ভৰা
জননীৰ লগে আকুল পৰাণে
বিষাদে কান্দিছে ধৰা ।

হেৰালে অসমে আনন্দ মুকতি
পণ্ডিত আনন্দ বাম,
তেওঁলগ ধৰি গ'ল আনে এবি
হেম, গুণাভি বাম ।

কৰ্ণেল শিৱই এৰিলে অসম
 গ'ল পুত্ৰ জগন্নাথ ;
 মাণিক লুকাল কাল সাগৰত
 কৰিলে ধৰা অনাথ ।

কাৰ মুখ চাই জননী অসমে
 জুৰাক এফেৰি দুখ,
 নাই লম্বোদৰ নাই লক্ষেশ্বৰ
 ভাষাৰ উজ্জল মুখ ।

লইছে বীণাটী বিষাদ মনেৰে
 গাইছে শোকৰ গীতি ;
 শুনিলেই হায় বুকু কাটি যায়
 হব খোজে চিতাচিতি ।

বুবঙ্গী

কোনে আদৰিব জনম ভূমিক
জলাব অসম নাম ;
সুদূৰ যুকপে সংস্কৃত বিলাব
কাক আক পুছ পাম ?

ভাষাৰ অস্তিত্ব কোনেনো বাখিব
ঢেকিয়াল ফুকন নাই
কাশিনাথ গল গুণাভিযো নাই
বুবঙ্গী কোনেনো চাই !

দেহি অ' পুতাই নাপাওঁ ছনাই
সিহঁত আগেয়ে গ'ল
তবনে কোনোবা ধৰিবনে পিছ
যি বোবৰ চিন ব'ল ?

মুৰলী

ব'ল চিৰকাল মানস-পটত

পুত্ৰ শোক ভয়ঙ্কৰ ;

ধৰি শোক বীণ গাম এই দৰে

ভাবি মোৰ অথন্তৰ ।

— ০৬*৬০ —

কবি ববীন্দ্র নাথ ।

শলাগো, আদৰোঁ । সম্মানো তোমাক
বঙ্গমুকুট ববীন্দ্র তুমি :
কবি শতিকাৰ কবি শিবোমণি
কবি ববীন্দ্র কবীন্দ্র তুমি ।

দেখিলে ভাবতে দেখিলে জগতে
জ্ঞান গৰিমা প্রভাৱ তোমাৰ,
মানিলে লভিলে সাৰ্থক জগতে
গুণৰ যত্নে হেৰা তোমাৰ ।

মুন্সলী

জলিছে বেঙাইছে

ভাৰত ৰবি

ভাৰত কত লীন আশায় ;

ভাবিছে গুণিছে

লেখিছে মনত

ন ন পুত্ৰ বেগাই ঘনাই ।

গুণী, মানী, দানী,

কবি ৰবি তুমি

অশেষ অসীম শক্তিশালী ;

ভোগী, সুখী তুমি

নিজ উদ্দেশ্যত

তুমি প্ৰথৰ প্ৰতিভাশালী ।

তুমি কবিবৰ

গোবৰ জাতিৰ

গোবৰ বিশ্ব ভূমণ্ডলৰ :

গোবৰ পবিত্ৰ

প্ৰকৃতি দেবীৰ

গোবৰ বিহঙ্গ কুবঙ্গৰ ।

শুবলী

“নবেল প্রাইজ” অধিকাৰী হলা
ইবেলি তুমি ববি কবিবব ;
ভাবত ভাগ্যত ন দিন ঘটলা
তুমি বাণীকুপাপ্ৰাপ্ত বব ।

পূজিম তুমি কিহেবে ধৰিম
ই মহান তব কীৰ্ত্তিমান ;
আনুৰিক শ্রদ্ধা ভক্তি অমুবাগ
বিনে সম্বল আছে কি আন ॥

— — —

দ্বিতীয় ভাগ ।

— ◆ —
প্রফুল্ল মানব ।

(L'Allegro—Milton ,

অঁতৰ বিষাদ মোৰ, ঘৃণাৰ আধাৰ
জন্ম তোৰ মাজনিশা, কুকুৰ-পেটত
বৈতৰণী পাৰত, দেখি বিভীষিকা
যত অতি ভয়লগা ; কৰ অশ্বেষণ ;
মানব অজ্ঞাত স্থান ঘোৰ অন্ধকাৰ
য'ত ঘোৰ অন্ধকাৰে বিস্তাৰে কুহক
কিম্বা য'ত থাকে যম ডাকিনী
গগন উধোৱা কৰি বিকট আৰাৱ ।

সুন্দরী

থাক্ তাতে গৈ কৃষ্ণ কেশ তুলা ঘোৰ
অন্ধ গহবৰত, নজনা নেদেখা ভাবে ।

কিন্তু আহা দেবি, অমিয়া আনন্দ !
স্বৰ্গত তোমাৰ নাম সুন্দৰী সুন্দৰী ।
জন্মিছা প্ৰেমৰ যোগে আসক্তি গভত
মৰতত বোলে লোকে প্ৰীতিৰ প্ৰতিমা,
ব্ৰহ্মা শান্তি দুটি ভনী তোমাৰ লগৰী ।
কাৰো মতে কাম বতি পিতৃ মাতৃ তন
জন্মিলা সুন্দৰি, তুমি মুখত মগন
আছিল যেতিয়া সেই জনক জননী
মলয় বতাহ লই নন্দন বনত ।
আনা শীঘ্ৰ কৰি দেবি তোমাৰ লগত
স্বৰ্গীয় বিনন্দ মুখ নানা উপভোগ ।

মিচিকিয়া হাঁহি আনা মুখত তোমাৰ
যি অমিয় হাঁহি শোভে অনঙ্গ মুখত
স্বৰপ্ৰিয়া বতি যদি আহে কাষলৈ
গোলাপী গালত সানি আনন্দ জেউতি ।

মুৰলী

আনা আৰু আনা দেবি তোমাৰ লগত
আনন্দ কৌতুক মিশ্ৰ ক্ৰিড়া নানাবিধ
আনা চিত্ৰচিন্তাহাৰী আনন্দ লহৰী
ঠাঠিৰ নিজৰ। ব'ক শুকান প্ৰাণত ।
আহা উলাহত নাচি সুকোমল পদে
খঞ্জন গমন ধৰি অতি লয়লাসে ।

আগফালে আনা দোঁৰ, পাৰ্বত্য অঙ্গৰী
স্বাধীনতা---জীৱন তোষিণী, আৰু দেবি
যথা যোগ্য কৰেঁ। যদি সন্মান তোমাক
কৰি লোৱঁ। অনুগ্ৰহি তযু অনুচৰ ;
কৰেঁ। বাস আনন্দত স্বাধীনতা লই
তোমাৰ সঙ্গত বান্ধে অমিয়া সুখত
মগ্ন ব'ক মন মোৰ চিৰদিন ধৰি ।
শুনিম অমিয় গীত ভৰত পক্ষীৰ
উৰিব যেতিয়া আহি জগাই নিশাক
লক্ষি নিমানত থাকি উষা আগমন
আকট আৰ্হিব নামি গীত গাই গাই

সুখলী

কবিবহি সম্ভাষণ খিলিকিত মোর
সুপ্রভাত বুলি কবি ছুখ নিবাষণ
নিকুঞ্জে ভুমুকি মাৰি দ্রাক্ষাৰ মাজেদি

কুকুৰাই ডাক্ দিব পুৱাতে যেতিয়া
দূৰিব এখাৰ ঘোৰ মাতিক উষাক,
গহীনাট খোজ ধৰি কুকুটী সঙ্গত
আহাৰ বিচাৰী যাব ভঁৰাল মুখত,
চিকাৰীয়ে যাব দলে ফুকাৰি শিঙাক,
নিজঞ্জাল উপত্যকা কৰি নিনাদিত,
চিকাৰী কুকুৰ লই পৰ্বত কাষত
জগাই নিদ্রিত উষা দূৰি কুহেলিকা ।
আনন্দে ফুৰিম নাচি অদৃশ্য স্থানত
দেবদাক বৃক্ষ তলে পৰ্বত দাতিত ।
যিকালত পূৰ্বদ্বাৰ কৰি উদ্ঘাটিত,
তৰুণ তপনে ধৰে গতি ধীৰে ধীৰে,
সেন্দূৰীয়া বহনেৰে হই সুসজ্জিত
নানা মাজে মেঘমালা ক্ৰমে লগধৰে ।

দূৰত কৃষকে আহি শূহুৰি বজাই
মনৰ আনন্দ চহে খেতিৰ মাটিক,
গোপবালা বাবে গায় নাম জাত জাত,
গৰখীয়াই লেখ কৰে পালৰ গৰু
চৰিব দিবৰ আগে গছৰ তলত ।

কল্পনা বথত উঠি এনেকই মই
ভাবি থাকোতেই নানা হঠাৎ চকুত
নতুন আনন্দ ঢউ খেলাব ধৰিলে
যিমান দূৰলৈ মোৰ চকু যাব পাৰে :—
হৰিত তৃণৰ ক্ষেত্ৰ শুকান প্ৰান্তৰ,
তৃণ লোভি জীৱ বোৰে বঙ্গে ভ্ৰমে যত ;
উলঙ্গ পৰ্বত বোৰ যাৰ বুকুে আহি
লৰি ফুৰা মেঘবোৰে জিৰণী লভেহি,
বন মল্লিকাৰে পূৰ্ণ নৱ উপৱন,
ক্ষুদ্ৰ জলাশয় বোৰ বিস্তৃত তটিনী,
ওখ গছৰ মাজত মূৰ তুলি থকা
ৰাজদুৰ্গ আদি মোৰ চকুত পৰিল ।

মুৰজা

বোধকৰো সেই ঠাই সৌন্দৰ্য্যনিবাস
সমীপ বাসীৰ হই চকুৰ জুবনি ।

ওচৰৰ বুঢ়া বট ছজুপি মাজত
যি পজাটি দেখা যায়, তাৰ পৰা ঘনে
ওলাইছে ধোৱা । ধনি মণি ছয়োটিৰ
দেখাদেখি আজি তাত নৱান্ন মেলত ;
শাকেপাতে বন্ধা সাজ পৰিপাটিকই
বজিলী লাহৰি হাতে বিলাইছে বন্ধে ।
থাইবই লবালৰি ঘৰ এৰি যাব
ধান কাটিবলৈ বুলি গাঁৱিহঁত লগে ।

আহিব মুৰত লই ধানৰ ডাঙ্গৰী
গধূলি আনন্দ মনে আকউ ঘৰলৈ ।
পৰিল চকু আকউ গ্ৰাম্য কুটীৰত
বিমল আনন্দ যত সদাই বিৰাজে
বিশেষ বেতিয়া ঢোল বিহু আনন্দত
টিমিকি টিমিকি তালে বাজে পথাৰত ।

অথবা বাঁহীৰ দীৰ্ঘ সুমধুৰ তান,
 লগে ভাগে গ্ৰাম্য যত ডেকা ডেকেৰীয়ে
 চকা চকা ছাঁত গই আনন্দত নাচে :
 কচলীয়া ব'দ লঠ লগালগি যায়
 বুঢ়া ডেকা পথাৰলৈ খেলাবৰ বাবে
 ন ন সাজ পিন্ধি উৰি আনন্দিত মনে ।
 বেলি পৰালৈকে থাকি খেলপথাৰত,
 আহে ঘৰলৈ পুৰুষ হৰ্ষিত মনে ।
 কোনে খায় পিঠা পনা কোনেবা ফটিকা ।

জুহাল কাষত বহি নানা মেলপাতে
 যথ বীৰা ভূতুনীয়ে কত কেনেকই
 কোন ডেকেৰীক নিলে গছত তুলিলে,
 কাক কত আছুৰিলে টোপনিত আছি,
 কাক কোনেকই কত ভূ হেৰুৱাই
 লঠ ফুৰিছিল বাট অবাটে ঘুৰাই,
 কাক উকা জুয়ে আছি আগচি ধৰিলে,
 কোন যথৈ মানুহৰ দৰে সাজি কাচি

মুনলী

কেনেকৈ বাতিটোত দহোটা মৰণ
মাৰি থৈ শুলে পৰি জুহাল কাষত,
তাৰ পাছে খাই বহি দোক মোকালিতে
কুকুৰাৰ ডাক শুনি উঠি গুছি গল ।

ভূত সাধু শেষ হল, বিছনাত গই
শোৱে সকলোৱে পৰি জুৰ বা লগাই ।
হৰ্ম্যাদি শোভিত লোকপূৰ্ণ নগৰীয়ে
আনন্দ অনেক দিয়ে নিশাৰ কালত—
কোনো ঠাইত সভা মেলা নানা উৎসৱ,
কৰবাত মালযুক্ত হয় নানামত,
উচ্চৰাজ পদধাৰী ভদ্ৰমণ্ডলীয়ে।
বিলাস সাজেৰে সাজি নানা পয়োভাৰে
মানিনীৰ লগলাগি যোগদান দিয়ে ।
তৰ্কত যুক্তিত কিম্বা বীৰণ কৰ্মত
জয়লাভ কাৰো যদি হয় সমাজত
মানিনী-হাতৰ পৰা লভে পুৰস্কাৰ,

শুশ୍ରূষা

বিলাস কটাক্ষে যাব নব বশীভূত
আক যাব মীমাংসাত সকলো সন্মত ।
এনে নগবীত যদি বিবাহ দেৱতা
প্ৰবেশ কৰেহি যদি বক্ত বস্ত্ৰে সাজি
হাতত মহলা লই কৰি আড়ম্বৰ,
তেনেহলে নগৰীয়ে আক নাচি উঠে ।
কোনো ঠাইত বৰযাত্ৰী নানা পয়োভৰে
উৎসব বঙ্গত যায় কণ্ঠ্যৰ ঘৰলৈ ।
কোনো ঠাইত লেহু, পেয়, চৰ্কা, চোষা, আদি
নানা উপাদেয় আক ভোজ্য আয়োজন ;
কত নাচ বাগ আক ভাওনাৰ ঢঙ্ক
যুবক কবিৰ মনত কি সুন্দৰ দৃশ্য
ঘনে জাগি উঠে, ভ্ৰমে যদি অকলই
তটিনী তীৰত, যত জল দেবী বোৰে
গ্ৰীষ্ম সময়ত লয় সান্ধ্য সমীৰণ ।

কোনো দিন ডেকাবোৰে লগালগি হই
যায় নাট্যশালালৈ দৰ্শিব আগ্ৰহে

সুৰলী

কুণ্ডলী লিখকৰ নাট অথবা কবির
ৰাতি যদি বহুনাটাত হয় অভিনয় ।
যি নাটত আছে ভবা আদি অস্তু জুৰি
আনন্দৰ উৎস কিম্বা হাঁহিব নিষ্ঠুৰা,
কিম্বা মধুৰ কণ্ঠে নায়ক নায়িকাট
মন বিমোহন গীতে তোষে শ্ৰোতাবন্দ ।
হ'ক মগ্ন মোৰো মন সি মধুৰ গীতে
যি গীতে স্বগীয় সুৰ ললিত লহৰী
হৃদয়ৰ চিন্তা আৰু উদ্বিগ্নতা দূৰি,
শাস্তিৰ বিমল জ্যোতি দিয়ে খস্কেকতে,
মনৰ আবোধ্য আৰু ক্ষীণ ক্ষীণতৰ
ক্ৰমে ক্ষীণতম গতি ললিত বন্ধাবে
দীৰ্ঘ সুশৃঙ্খল তানে মায়াশৃঙ্খ যেন
হৃদি আত্মা ভেদি কৰে চিন্তাহীন প্ৰাণ ।
কৰ্ণৰ ভিতৰে গই অস্তুৰ প্ৰবেশি
আনন্দ যি গীতে তোলে স্তৰে স্তৰে বহি
বোমাঞ্চিত কৰি তুলি গোটেই শৰীৰ ।
যি গীতত মুগ্ধ হই স্বগীয় দেৱতা

সুৰঙ্গী

দিলে প্রণদান সাক্ষীসতী বেউলাব
প্রাণোপম পতি সাউদ চাঁদ পুত্রব ।
পাবা যদি দেবি দিব উদ্যাব অন্নন্দ
ইচ্ছা কৰোঁ তোমা সন্ত লগত একিৎ

—:~:—

অনাহাৰে সজাত অৰা চৰাইৰ খেদ ।

আছিলে। এদিন হাঁয় মুকলী মূৰীয়া
বন ফল মূল খাই আছিলে। সুখীয়া ।
নিশ্চল শীতল জল কৰিছিলে। পান ;
গছৰ ডালত বহি গাইছিলে। গান ।
কত আনন্দত হাঁয় আছিলে। মগন ;
নিজৰ কপকে চাই জুৰাই নয়ন ।
বিতোপন ফিচাগছি কত যতনত ;
শোভিছিল মোৰ এই স্মৃতিম দেহত ।

* ইংৰাজী কবিতাৰ ভাঙনী ।

মুৰলী

হায় কিন্তু হল মাথোঁ বথায় ধারণ ;
নাই আৰু ডেউকাৰ সুন্দৰ বৰণ ।
নাই ফিচাগছিটো যে সুন্দৰ জেউতি ,
অনিত্য সকলো গ'ল কৰবালৈ উটি ।
মানৱ হাতত বন্ধ ধৰা পৰি মই
সজাতে ভোকত মৰোঁ কোনে ঘূৰি চায় ;
এৰি এই কাৰাগাৰ যায় ক্ষুদ্ৰ প্ৰাণ ;
হে বিভূ ! কৃপা কৰি দিয়া শান্তি দান ।
শলাগোঁ মানৱ মই কৰম তোমাৰ
কৰিলা জীৱন অন্ত ক্ষুদ্ৰ পৰাণৰ ।
ইহ জীৱনৰ দুখ হল উপশম,
মুক্তি পাম আছে এক মহা সুখধাম ।

মেঘৰ প্ৰতি স্বৰ্গৰ সন্তোষ ।

(ସେବଦତ୍ତ—କାଳିନୀମା)

নিজের কর্তব্য কবীর কাণে
কোনো যক্ষ আওহেলা,
নির্বাসিত হল বড়বেকলই
সহিব বিবাহ জ্বালা ,
শ্রীহীন হঠ শুকাই ক্ষীনাট
আমন্ জামন্ কই,
চিত্রকূট নামে পর্বতত নাম
কবিএল যক্ষই গাই ।

মুৰলী

কণকৰ থাক পৰিল সুলকি
যক্ষৰ শুকাই হাত,
মেঘ, আষাঢ়ৰ পহিলাতে যক্ষ
দেখিলে পৰ্বত গাত ;
যিদৰে কুঞ্জৰে ভাস্কৰ দন্তুৰে
ফেৰ পাতে নদী-পাৰ,
দেখিলে যক্ষই সেইদৰে থকা
মেঘ পৰ্বতৰ গাৰ ।

মেঘক দেখিয়ে যক্ষই মনত
ভাবিলে নানান কথা,
শোকে খুন্দাখুন্দি লগালে হিয়াত
সুঁৱৰি বিবহ বাধা :
মানব প্ৰাণত মেঘ দেখিলেই
কত ভাব আহে যায়,
বিবহীৰ মন হব যে আকুল
তাৰতো কথাই নাই ।

মুৰলী

শাওনৰ মাহ পৰোতে এদিন
ভাবিলে মনত যক্ষই,
কুশল বাতৰি পঠাওঁ প্ৰিয়ালৈ
মেঘকে আশ্ৰয় কই :
চিঙিলে নতুন কুটজ কুম্ভ
পানীৰে সৈতে হাতত,
সজ্জাৰণ কৰি প্ৰণয় বাক্যেৰে
বুলিলে যক্ষ মেঘক ।

ভুবন বিখ্যাত পুৰুষাবন্তক
কুলত জন্ম তোমাৰ,
কামৰূপী তুমি ইন্দু কাম্ভাৰী
পূজনীয় মেঘবৰ,
বিধি বিপাকত তয় সমীপত
খোজগীয়া মই আজি,
গুণীৰ ওচৰত মিশ্ৰণীতকৈ
খোজাতো প্ৰকৃত বিধি ।

সমুপ্ত জনব

শবণ কেবল

হেবা মেঘবব তুমি,

নিয়াতে বাতবি

প্রিয়ালই মোব

বিবহীক দয়া কবি,

গম্ব্য তোমাব

অলকা নগরী

যেন মবকত.খনি :

প্রাসাদ সমুহ

জলি আছে যত

জলে যেনকই মণি ।

যতিয়াতে মেঘ

উবিব ধরিবা

বতাহ আশ্রয় কবি,

আস্ত বাস্ত কবি

স্বামী অহাবুলি

চাব যত পূবনাৰী :

বিহবা তোমাক

দেখি কোনে পাবে

থাকিব প্রিয়াক এবি,

পবব অধীন

নহলে কোনোরে

নেথাকে নেথাকে এবি ।

ସୁବିଚାରୀ

অনুকূল বায়ু বলিছে যেতিয়া
মঙ্গল যাত্রা সূচাই,
কবিছে কুজন চাতকে যেতিয়া
বাণ্ড ফালে থাকি বই :
কবির নিশ্চয় তোমাৰ শুভ্রমা
নয়নৰ তৃপ্তিকর,
শ্রেণীবদ্ধ হই বলাকা বিলাকে
গভাধান মুখকর ।

যাওঁতে যাওঁতে দেখিবাহে মেঘ
তবু ভাতৃজায়া সতী,
গণি পৰি থকা। আছেনো কিমান
বিবহৰ দিন বাকী :
কুম্ভম কোমল অঙ্গনা বাবৰ
প্ৰেমৰ হৃদয় খনি,
পুনৰ মিলন আশাতেহে মাথোঁ।
থাকে যেন তেন কৰি ।

ସୁବର୍ଣ୍ଣ

ଗଞ୍ଜିମ ଗଞ୍ଜିବ

শুনিতে মনত আছে,

শেষে পূর্ণ।

ইবেলি অশেষ ভাবে ;

সেই ধ্বনি শুনি

বাজুতংস বোব উবি,

হেৰা মেঘবন্ধ

যাব তযু লগ ধৰি।

সেই পর্বতক

পৰম বন্ধু তোমাৰ,

পূজ্য বাঘবব

পদ মেখলাত যাব ;

বাৰিষা কালত

মিলন দুয়োৰো হয়,

বাস্পেবে পৰ্ব্বত

বহুদিন আস্তে পাই ।

সুন্দরী

জুনাহে জলদ প্রথমতে তুমি
তোমার পথৰ দিহা,
জুনিবা পিছত খবৰ-বাতৰি
আছে নিবলগা যিবা :
লাগিলে ভাগৰ পৰ্ব্বত টিকত
জিৰাবা যন্তুক পৰ,
কায় ক্ষীণ হলে কৰিবাহে পান
নিম্মল শীতল জল ।

উঠিছে চোৱাছো উল্ল দেখু সেই
বল্লীক স্তৃপৰ পৰা,
আছে মানে বহু সকলোতকৈ
তাৰহে জেউতি চৰা :
পাৰ শোভা তয় শ্যামবৰ্ণ তনু
তাৰ সংসৰ্গত থাকি,
ম'ৰা পাখি সৈতে শোভে যেনেকই
বিষ্ণু গোপবেশ ধাৰী ।

সুৰলী

গ্রাম্য বধু সবে কৃষি কৰ্ম ফল
হয় বুলি তযু গুণে,
সৰল মনেৰে চেনেহ চকুৰে
চাবহে তোমাৰ পিনে ,
মাল ভূমিত গই চহোৱা মাটিত
বৰষি সুগন্ধি কই,
আহিবা উত্তৰে পশ্চিমৰ ফালে
অলপ আঁতৰ হই ।

বৰষি সুমোৱা দাবানল বুলি
সাদৰে তোমাক মেঘ,
আত্মকুটে দিব সুৰত আশ্রয়
ভাগৰিলে তযু দেহ,
সামান্য জনেও স্মৰি উপকাৰ
মিএৰ শুশ্ৰূষা কৰে,
মহৎ জনৰ উদাৰ মনৰ
অনুথা কি হব পাৰে ।

মুৰলী

ফল পকি থকা আমগছ বোৰে
বঢ়াইছে শোভা যাৰ,
শ্যামল কুন্তল বৰণীয়া মেঘ
উঠিবা শৃঙ্গত তাৰ,
শোভিব সি গিৰি পয়োদৰ কপে
তোমাক শিৰত লই,
চাব যাৰ শোভা অমৰ দম্পতী
মনত হৰিষ কই ।

কিৰাতৰ স্ত্রীৰ বিহাৰৰ স্তন
নিকুণ্ড মাজত বৰা,
বৰষি সলিল কবি লঘুকায়
পুহু বেগে লৰি যাবা ;
বিন্ধা পৰ্বতত দেখিবা গৈ তুমি
ক্ষীণা বেনা নষ্ট যোৱা,
মাতঙ্গৰ গাত যিদৰে দেখি
ভূতি ৰেখা আকি থোৱা ।

মুৰলী

আমোল মোলীয়া হাতী-হিমেন্জুৰে
জম্বু, কুঞ্জ-মাজে বই,
আহিছে যি নীৰ কৰিবাহে পান
মেঘ পূৰ্ণ দেহ হই ;
দেহ গুৰু হলে নোৱাৰে পবনে
কৰিবকৈ লটি ঘটি,
গুৰুৰ সন্মান লঘুৰহে নাই
জানিবা প্রকৃত নীতি

অলকাৰ বৰ্ণনা ।

—:—

(মেঘদূত—কালিদাস)

অলকাত নিতে গছে গছে ফুলে
অসংখ্য অললেখ ফুল,
কৰে মধুপান বিহৰি গুঞ্জৰি
মত্ত হই অলিকুল :

পদে ভবপুৰ আছে সৰোবৰ
ৰাজহংস তাত চৰে,
ঘকড়া মৰাই কেকাবৰ কৰি
বনে বনে চালি ধৰে ।

তাত গাভৰুৰ ধূনীয়া পছন্দ
 হাতত সদাই বেজু,
 অলকত কুন্দ আনন্দত বজা
 লোধ ফুলৰ বেণু .
 খোপাৰ আগত নব কুৰমক
 শিৰিম পুষ্প কাণত,
 বাঘিৰা কালৰ কদম্ব কুসুম
 সদা শিখৰ আগত ।

আনন্দৰ মাথেঁ। আছে অশ্রুধাৰ
 নিৰানন্দ নাই তাত,
 দুখ কষ্ট নাই আক আম একো
 বিনে কন্দৰ্পৰ তাপ ;
 প্ৰিয়জনে তাত নকৰে কলহ
 প্ৰণয় কলহ বিনে,
 ডেকা কাল ভিন্ন আন কাল নাই
 জানি লোৱা মেঘ মনে ।

শ্রুতঙ্গী

ফটিক নিশ্চিত বম্য হৃদয়াতলে
কুসুমে মণ্ডিত থকা,
নক্ষত্র সদৃশ উজ্জল সুন্দর
দেখিবা প্রাঙ্গণ পকা :
ধীরে ধীরে তাত বাজিলে মৃদঙ্গ
ক্রীড়া কবি নানা মতে,
মধুপান কবে যক্ষ যুবাগণে
রূপসী বণিতা সতে ।

মন্দাকিনী তীরে মন্দার গছর
ছায়াত যক্ষর বাল্য,
বহি শাবী শাবী মনত হরিষে
কবে নানা লীলা খেলা,
একো একোবার সানালী বালিত
আঙ্গুঠি লুকাই থই,
বিছারে কোনেনে। উলিয়াব পারে
সবারো আগত কই ।

মুৰলী

নানা মেঘ মালা

শ্যাম বৰনীয়া

বতাহ আশ্রয় কই,

পাশি সপ্ত শান্তি

ঘৰ মনোহৰ

অলকা পুৰীত গই ;

ভিতৰত থকা

বিবিধ চিত্ৰক

মলিন বেগতে কৰি,

কুন্দাক্ষ বাটেদি

আহে বাহিৰ হৈ

অনুক্ৰমে লালি ধৰি ।

ধাৰবনিতাৰ

সঙ্গত সদাই

ধনী কামী যক্ষ বোৰে,

বৈভাজ নামেৰে

ফুলনিত ফুৰি

প্ৰমালাপ নানা কৰে ;

কিনুৰী বিলাকে

সুৰদি মাতেৰে

কুবেৰৰ যশোগীত,

নিতে গাই থাকি

উলাহ মনোৰ

হৰি নিয়ে মন চিত ।

ସୁବର୍ଣ୍ଣ

[illegible]

বাছক বনায়। ধুনীয়া কাপোৰ
নালা অলঙ্কাৰ পাতি,
লক্ষ্যবস আৰু আমোল মোলীয়
বিলাসৰ বস্তু আদি ,
মনৰ জোখাৰে তৰাহে তৰাহে
দিন বাতি সমভাগে
যক্ষ নাৰীগণে কল্প তৰু হংশু
পায় যত বস্তু লাগে ।

সফল ঘৰ নিকপণ ।

(মেঘদূত — কালিদাস)

কুবের গৃহৰ উত্তৰৰ পিনে
দেখিবা আমাৰ ঘৰ,
বামধেনু-দৰে পতুলি শোভিছে
নিলগৰে পৰা বৰ :
প্ৰিয়াৰ হাতৰ এজোপা মদাৰ
আছে ওচৰতে তাৰ,
ফুলেৰে ওপচি হাতেৰে পোৱাতে
হই আছে জাতিস্কাৰ ।

সুৰলী

চালে চকুৰোৱা ঘৰৰ আগত
আছে সৰোবৰ এটি,
কণক কমল দেখিবাহে মেঘ
মৰকত খট্‌খটি ;

কৰে খেলি মেলি সাঁতুৰি নাড়ৰি
হাঁহ বোৰ তাত বহি,
ভুমি যোৱা দেখি উদ্ধাউল হব
আপোন পাহৰা হই ।

ইন্দুনীলমণি অচিত্ত শৃঙ্গোৱে
সেই সৰোবৰ জুৰি,
ৰমণীয় আছে পৰ্বত এখনি
সুৰণ কদলি বেৰি ;

কৰি থাকে তাত অতি হেপাহেৰে
 বিহাৰ প্ৰেয়সী মোৰ,
 বিজুলীৰ সতে তোমাক দৰশি
 স্মৰিছেঁ। কথাবোৰ।

নেপাহৰা যেন হেৰা মেঘবৰ
 কলো কথা যতবোৰ,
 শঙ্খ-পদ্ম মূৰ্ত্তি অক্ষিত চিকুৰে
 নিকপিব। ঘৰ মোৰ :

দেখিব। সি ঘৰ মলিন হইছে
 মই নথকাৰ গুণে,
 পত্নীয়ে নিশ্চয় হেৰুৱায় নিজ
 শোভা দিনমণি বিনে।

মুখলী

শীত্ৰগতি ধৰি যাবলৈ তুমি
কৰি শিশু যেন হই,
ক্ৰীড়া পৰ্বতৰ শৃঙ্গৰ আগত
আনন্দে বহিবা গই :
কোমল শীতল ৰুৰি ক্ষীণ অতি
ভয় বিছাতৰ দৃষ্টি,
অলয়ত মোৰ পেলাবাহে ধীৰে
যেন খোজোতৰ দীপ্তি ।

যক্ষৰ প্ৰিয়াৰ বৰ্ণনা ।

(মেঘদূত—কালিদাস ।

—:~:—

চকোৱাৰ দৰে এৰাএকি হই

থকা অতি মৰমৰ,

সেই প্ৰিয়া মোৰ দ্বিতীয় পৰাণ

জানিবা হে মেঘবৰ :

পাই মনকষ্ট প্ৰিয়াই মলিন

নিশ্চয় হইছে চাগে,

যি দৰে নলিনী নিয়ৰ কোবত

লেবলে নিশাৰ ভাগে ।

শুৰলী

কান্দোতে কান্দোতে জানোচা প্ৰিয়াৰ
উলহিছে চকু দুটি,
হালুমুনিয়াৰে নাযাই নুপুৰা
হই থাকি দিন ৰাতি .
আউলী বাউলী চুলি তাৰি সতে
শোক দুখ নানা পাঠ
ভাৱেৰে আগুৰা জোনটীৰ দৰে,
পৰিছে মলিন হায় ।

দেখিবা প্ৰিয়াক দেবপূজা কৰা
নাইবা যতনে অঁক',
বিৰহত জহা মোৰ ই ছবিটি
প্ৰবাসত কষ্টে থকা .
নতুবা সুধিছে পিঁজৰাত থকা
মাতলোৱা ভাটৌটীক,
“পৰেনে মনত মোৰ স্বামী লই—
পাইছিল ভাল তোক ।’

দেখিবা অথবা ফুল কিটিমান

গণা এটি এটি কৰি

জানিবলৈ বাকী বিবহৰ মাত

প্ৰবাসৰ দিন ধৰি :

দেখিবা প্ৰিয়াই কল্লনাত যেন

সঙ্গস্থত ভোগ কৰে,

পতি বিবহত বমণী জাতিয়ে

তোষে মন এই দৰে

দিনৰে দিনটো কাম কৰা গুণে

নহয় কাতৰ প্ৰিয়া,

কিন্তু নিশা হলে বিবহৰ শোলে

বিল্কে অবিবত হিয়া

সেই গুণে মেঘ উজাগৰে থকা

ৰাতিহে প্ৰিয়াক গই,

কৰিবা হৰিষ জনাই বাতৰি

খিলিকি মুখত ৰই ।

মুন্সী

খুজিলে চাবলৈ চন্দ্রৰ কিৰণ

চেনেহৰে দৃষ্টি কৰি

মুদ যায় চকু দেখিবা প্ৰিয়াৰ,

শোকো আহি চেপি ধৰি

স্থল কমলিনী থাকে আধাফুলি

ঢাকি থলে মেঘে বেলি,

শোকত প্ৰিয়াই থাকে চকুজুৰি

আধা মুদি আধা মেলি ।

ৰান্ধিছে যি খোপা ফুলমালা এৰি

বিবহ দিনৰ পৰা,

শাপ অন্ত হলে উন্মুক্ত হব

যি অলক মোৰ দ্বাৰা ;

বেণীগুঠা সেই মিহি চুলি তাৰ

গালত ওলমি পৰে,

চন্দ্রকলা যেন নখেৰে প্ৰিয়াই

অঁতৰাই বাবে বাবে ।

দেখিবা প্ৰিয়াক বেজাৰ মনেৰে
 অলঙ্কাৰ পাতি এৰি,
 বিবহ কষ্টত বিছনাত থকা
 ইলুটি সিলুটি কৰি ;
 জৰিৰ তোমাৰ অশ্রুবিन्दু হায়
 সেই দুখ দেখা পাই,
 দয়ালু হৃদয় আনৰ দুখত
 মৰমতে পমি যায় ।

তোমাৰ সখিৰ কোমল হৃদয়
 মোতে অনুৰক্ত জানি,
 কৈছে এনেবোৰ বিবহৰ কথা
 নিজ মনে ভাবি গুণি .
 দম্ভ মাৰি কোৱা বুলি নেভাবিবা
 কলো অত কথা য'ৰ,
 তেৰা সহোদৰ নিজে গই পাবা
 প্ৰত্যক্ষ প্ৰমাণ তৰি ।

মুৰলী

নিদ্রাত মগন যদি প্রিয়া থাকে
হে মেঘ এপৰ বৰা.
নিশবদে থাকি নিদ্রাসুখ তুমি,
শাঁতিৰে লভিব দিবা ;
কৰিছে জানোচা আলিঙ্গন মোক
স্বপ্নত প্রিয়াই পাই.
নুঠে যেন মেঘ এট হে মিনতি
প্রিয়াই চমক খাই ।

জলবিন্দু ভৰা মলয় পবন
মেঘ ধীৰে ধীৰে বলি,
জগাবা প্রিয়াক সাদৰে যোগাই
নতুন মালতী কলি ;
বিজুলীৰ ছাতি লুকাই বুকুত
গুৰ্ গুৰ্ শব্দ কৰি ;
খিলিকি মুগ্ধত কৰা প্রেয়সীক
ইদৰে সম্বন্ধ ধৰি ।

হে সখৰা সতি মই জলধৰ
 জানিবা স্বামীৰ সখি,
 সমাচাৰ লই তোমাৰ ভৰ্তাৰ
 আহিছে ইঠাই আজি ;
 প্ৰেমিকাবালাৰ কথা কেশতাৰি
 মেলাব উৎসুক যি,
 মোৰ শব্দ শুনি ঘৰলই যাব
 লৰালৰি কৰিব সি ।

শুনিলে ই কথা হেপাহেৰে চাব
 প্ৰিয়াই তোমাৰ পিনে,
 মাকতি বাক্যত জনক তনয়া
 মৈথিলী হৈছিল যেনে ;
 কোৱাকথা বোৰ শুনিব প্ৰিয়াই
 একাণপতীয়া হই,
 অতি তৃপ্তিকৰ স্বামীৰ বাতৰি
 জানিবা মানিনী লই ।

জীবনের মিছা অহঙ্কার ।

(Vanity of life—Prior.)

অলি থকা জুই হস্তে ধোঁৱা উঠি যেনে
খন্তেকতে শূন্যে মিলি যায়,
বতাহ আশ্রয় কৰি মেঘ যেন উৰে
খন্তেকতে আকাশ আবৰি,
সিদৰে দুদিন মাত্ৰ মানব জীৱন,
খন্তেকতে হঠ বায় ক্ষয় :
হুদিন এদিন মাথো জিবনী দেহত,
খন্তেকতে ছাৰ্‌ খাৰ্‌ হয় ॥

সকলোৰে সমভাগী মৃত্যু শয্যাখনি

পাবা তুমি যতে ততে নৰ,

মিছাতেই আছে বুলি মান যশ হেৰা

নকৰা নিজৰ কৰি বৰ,

কৃপণৰ কৃপনালি আৰু অহঙ্কাৰ

মৃত্যু হলে লয় হই যায় ;

মই ধনী মানী বুলি নকৰা গৰব

নিদিয়া মৃত্যুক হেৰা লায় ॥

নিজকেই বৰ ভাবি সময় নিয়াই

নেথাকা নেথাকা তুমি বই,

অমৰ নোহোৱা তুমি মৰিব লাগিব

কৰা কাম শক্তি অমুযায়,

পূৰ্বতে শূকৰ উঠি সন্ধ্যা অস্ত যাত্ৰ

মাথি নিজ কৰ্ত্তব্য দিনত,

পুনৰ কৰ্ত্তব্য শ্বৰি দেহ দিবাকৰে

দেখা দিয়ে পুহু আকাশত ॥

শুভলী

ভেস্বে তুমি নিজে নিজে কয় বৰ ভাবা
কৰিছা তোমাৰ নিজ কাম,
নিজতেই ব্যস্ত মাথোঁ আছা দিন ৰাতি
কৰা নাই আনৰ সকাম ;
নিজ নিজ কাম লই নোহোৱা গৰবী
উচ্চ নীচ নেভাবা মনত,
মৰণ শৰণ কৰি ঘণে আগবাঢ়ি
কৰা কাম সদা অবিৰত ॥

পুৱাতে ফুলফুলি ওৰে দিনলই
চাৰি দিশে সৌৰভ বিলায়,
পাতে জক্‌মক্‌ হৈয়ো গছলতিকাই
জাৰকালি লঠা পুনৰায়,
লভি কত ৰূপ গুণ কেনে নম্ৰভাবে
থাকে সদা কয়নো নোচোৱা :
একেজন খনিকৰ গছকি তোমাৰ
ভেস্বে হেৰা কি বিশেষ কোৱা ?

মুৰলী

মানব তোমাৰ নাম সিবোৰ তিৰিন

অহঙ্কাৰী বেচি তুমি হোৱা ।

চঞ্চল মনক তুমি নোৱাৰা বান্ধিব

যদিও মানব বুলি কোৱা ॥

তৃতীয় ভাগ ।

কল্পনা ।

— — —

মানর বাজার ক্ষুদ্র হৃদয়ত
বিহবিছ সদা তই ;
কিবা বস্তু তই এই জীবনত
নিচিনিলোঁ তোক মই ।

নিমিষতে তোল নিমিষে বুঝার
নিমিষে জুবার প্রাণ ;
নিমিষতে পুহু আনন্দে ভহার
মহিমা বুজাই টান ।

নিমিষতে ভ্রম স্ববগ পাতাল
পর্যন্ত, গহীন বন ;

স্বপ্নমেক কুস্মেক জনহীন মক
নেথাক খিঁষেবে ক্ষণ ।

অপার সাগর পার তই হই
অজান দেশলৈ গই,
মন পূৰ কৰি আকৌ আহ ঘূৰি
থাকহি কাষতে বই ।

নিমিষতে তই ফুলে ফুলে পৰি
ভোমোৰাৰ লগে ভ্রম,
নিমিষতে তই পখিলাৰ দৰে
নাচি নাচি ফুল চুম্ব ।

নিমিষতে তই আকাশত ঘৰ
আকাশত চাং পাত ;
কৰি থান্বান্ নিমিষতে তই
ভাবুকি দেখাৰ কত ।

শুৰলী

নিমিষতে হৰ ৰাজৰাজেশ্বৰ
নিমিষতে মগনীয়া ;
নিমিষতে ভোগী নিমিষতে ৰোগী
নিমিষতে লঘোনীয়া ।

নিমিষতে তই আন্তিক সাত্বিক
নিমিষতে ধৰ্মপ্ৰাণ ;
নিমিষতে তই নাস্তিক বৰ্ৰব
নাই পাপ পুণ্যজ্ঞান ।

হুবুজ়েঁ ! হুবুজ়েঁ ! তোৰ ই মহিমা
নিচিন্তেঁ ! নেভাবোঁ তোক ;
তোৰ মই মোৰ নোৱাৰোঁ ধৰিব
কিন্তু তই নেৰ মোক ।

উদগনি ।.

সউ স্বৰগত উষাৰ জেউতি
জিলিকিছে লাহে লাহে,
সৃষ্টি পাতনিত নামিছে কিৰণ
সংসাৰ আনন্দে ভাহে ।

উঠা ভাই মিলি কৰো কোলাকুলি
নববৰষৰ দিন,
হিংসা কপটতা এৰি হেৰা আজি
দেখুৱা মিলৰ চিন ।

যুবলী

উঠিছে জগৎ নবীন উছাহে
আহিছে নতুন দিন,
ক্রমিক উন্নতিত ভাগব কর্তব্য
সোধোয়া প্রকৃত চিন।

মক্কা ।

মিলন গাঠনি তুমি শাস্তিৰ নিজৰা
চেনেহ প্ৰতিমা সন্সাবৰ,
অলস্ত অগ্নিক তুমি নুমোৱা বেগতে
এই মহা ভীষণ ক্ষেত্ৰৰ ।

গোটেই জগত জুৰি তুমিয়ে ধৰণী
তোমাতেই সকলোৰে আশ,
আজি এৰি গলে তুমি তপত বালিত
দেই পুৰি হব সৰ্বনাশ ।

জ্ঞান ।

হৃদয় তন্ত্রীত নানান ভাবেৰে
বিহৰিছ দিন ৰাতি ;
তোৰ অবিহনে মানব জাতিৰ
নেথাকে গোৰব ভাতি ।

তয়ে মাথোঁ বত্ব মানৱী কায়াত
সকলো কাজৰে মূল ;
তোৰ শকতিৰে তয়ে অবিৰাম
হৰিছ সকলো ভুল ।

তয়ে মাথো এক তোৰ বলতেই
যশ মান লভে নৰে ;
তয়েই শিক্ষক তোৰ বুজনিতে
শোক তাপ পৰিহৰে ।

শুভলা

তয়ে মাথো বল তয়েই উৎসাহ
দয়ামায়া হৃদয়ত ;
তয়ে মাথো গুরু তোৰ উপদেশ
পাপক বাখে দূৰত ।

মহতী শক্তি মানব রাজ্যত
ভোগ কৰি আছ তই ;
সুখে দুখে সদা সকলো সময়
থাক যেন লগ হই ।

— —

ਸ਼ੁੱਧ ।

किंवा कल्लनार अचिन्त्य शक्ति
केनेकै मनत आहे,
काश्या कावणत सकलो भारते
सुखर कणिका हाहे ।

বননি মাজৰ বম্বা কানন,
কুলু কুলু তান ধৰা,
তটিনী স্নন্দৰী প্রকৃতি জীয়ৰী
সকলোতে সুখ ভৰা ।

মুৰলী

উষা সন্ধিয়াৰ বঙ্গা সূকজৰ
 বাঙ্গলী কিৰণ ছাতি,
কিবা নবভাবে তৃপ্তি নয়নৰ
 সাধিছে দিবস বাতি ।

চাওঁতে এবাৰ মূৰ ডাঙ্গি নিশা
 সুন্দৰ নৌলিমা ফালে,
মন্দাকিনী মাজে অসংখ্য তৰাই
 আনন্দ-অমিয়া ঢালে ।

বদৰ তাপত ক্লান্ত হলে দেহ
 পিওঁতে ফটিক জল,
জহৰ কোবত চেছনী বিতঁৰা
 সুখৰে মাথোঁ সম্বল ।

আনন্দে উৎসবে বন্ধুৰ লগত
 পাতোতে এষাৰ কথা,
সুখৰ লগৰী মিলন সুন্দৰী
 থাকে আত্মিকই গাঁঠা ।

মুৰলী

যব এৰি বাজ যাব ওলাওঁতে
মাতৃৰ সাদৰী মাত,
বিদেশত থাকি স্বদেশৰ কথা
ভাবোতে হৃদয় শাঁত ।

বিশ্ব নিয়ন্ত্ৰাৰ কল্পনা ৰাজ্যত
কল্পনা কতনো কৰি,
কল্পিত দ্ৰব্যৰ মুখৰ অংশক
ত শয ভুগিব পাৰি ।

অৰ ।

তুখৰ আশ্ৰয়, মুখৰ আশ্ৰয়, আপদ বিপদ কতৰ ,
স্থল মিলনৰ, স্থল চেনেহৰ, পিতৃমাতৃ বন্ধুজনৰ ।
সাদৰী মাতৰ, চেনেহ ভাবৰ, আদৰ সন্মান কতক
একমা এ ঘাট নিজ ঘৰটী, সদাট আপোন ভাবৰ ।